

В ходе выполнения подобных упражнений студент «заставляет» самого себя усвоить два основных значения неопределенного артикля – *единичность* и *предметность*. Далее следует серия упражнений, направленных на понимание составляющей «какой-то, неопределенный» предмет, упоминаемый в речи *впервые*. Безусловно, в разработанной системе упражнений немаловажное значение отводится развитию переводческих умений обучаемых.

Студенты, проходившие обучение по предлагаемой системе, показали более высокие результаты при выполнении контрольных работ по теме “The Article”, нежели участники контрольной группы. Студенты экспериментальной группы также указывали на снижение уровня тревожности в ходе выполнения заданий, поскольку уверенность в собственных силах была сформирована в ходе экспериментального обучения, а именно, имелась база для рассуждений и выводов, не было страха перед словом «забыл»; появилась возможность самостоятельно подобрать артикль и самостоятельно вывести значение слова в новом контексте, отталкиваясь от внутренней формы артикля.

В заключение отметим, что опыт обучения артиклю с опорой на принцип построения иноязычной картины мира видится целесообразным использовать при работе с другими грамматическими темами, например, видо-временной системой английского глагола, предлогом и т.п.

Литература

1. Ширин А.Г. Билингвизм: поиск подходов к исследованию в отечественной и зарубежной науке. *Вестник Новгородского государственного университета*. 2006. № 36. С. 63-67.
2. Baetens-Beardsmore H. *Bilingualism: Basic Principles*. Clevedon: Tieto LTD. 1982. 170 p.

Зоя Медюк

м. Київ, Україна

Особливості відтворення семантики й номінації кохання в метафоричних словосполученнях (на матеріалі українських перекладів поезій Рубена Даріо)

The article deals with the peculiarities of reproducing semantics and nomination of love in Ukrainian translations of Ruben Dario's poems. The author looks at the ways of translation applied in rendering aesthetic functions of love semantics and nomination, emphasizes the importance of calque and interpretation in reproduction of microimages in a poetic text, as well as importance of implication and explication in literary translation.

Key words: phrase, metaphor, microimage, literal translation.

Кожен художній текст становить собою окремих мікрокосм, Всесвіт, планети в якому рухаються за унікальними й неповторними законами. Отже, не можемо відкидати той факт, що кожна лексема не може існувати й функціонувати, не перебуваючи в тісній взаємодії з іншими компонентами речення, твору, дискурсу, спричиняючи тим самим появу специфічних одиниць, що несуть у собі різного роду смисли. Зокрема, відомо, що словосполучення, а надто такі, що мають переносний сенс, є колоритним стилістичним ресурсом. У філології подібний феномен окреслюється такими поняттями як словосполучення, багатослівна конструкція, а також фразеологізм. Семантичне розмаїття подібних конструкцій у різномірних мовах та їх висока релевантність для теорії і практики перекладу й невелика кількість досліджень подібної тематики є чинниками актуальності дослідження, темою якого є специфіка відтворення семантики і номінації кохання в метафоричних словосполученнях у поезії нікарагуанського поета Рубена Даріо.

Як відомо, вербальне вираження понять емоційно-чуттєвої сфери є одним із найбільш складних і маловивчених явищ лінгвістики й перекладознавства. Зокрема, особливої уваги, на нашу думку, заслуговує питання диференціації словосполучень, що слугують для прямої й непрямой номінації кохання. Наявність у дослідженні розподілу цих двох видів словосполучень забезпечує його новизну. Порівняно мала кількість відомих українських перекладів поезій Р. Даріо та їхня розпорошеність по численних паперових й електронних джерелах є причиною вибору матеріалу дослідження. Наразі емпіричний корпус розвідки складає 5 поезій Р. Даріо і 7 перекладів О. Здір, І. Качуровського, О. Криштальської й М. Литвинця.

З огляду на специфіку індивідуального авторського стилю поета зазначимо, що об'єктом нашого дослідження є метафоричні словосполучення на позначення кохання у поезіях Р. Даріо, а предметом є специфіка перекладацьких труднощів при відтворенні таких тропів. Отже, метою дослідження є аналіз способів перекладу, використаних при відтворенні художніх функцій метафоричних словосполучень з семантикою і номінацією кохання в українських перекладах поезій Р. Даріо.

На тлі вельми значного інтересу до вищезгаданого явища як з боку вітчизняних так і закордонних класиків лінгвістичної і перекладознавчої думки (А. Вежицької, В.В. Виноградова, М.П. Кочергана, О.О. Потєбні) вважаємо за потрібне зазначити, що, за визначенням О.С. Ахманової, метафора являє собою слово або словосполучення, вжите в переносному значенні на основі схожості, аналогії [1, с. 346]. Багатий за своєю семантикою і функціями, цей троп неодноразово

привертав увагу дослідників: О.В. Ребрій називає метафору однією з важливих складових мегаобразу тексту [11, с. 6]; О.О. Потебня, М.П. Кочерган та О.І. Чередниченко зосереджують увагу на метафорі як частині лінгвокультури та поетики мови. [3, с. 145; 8; 13, с. 147]. Суголосною є і думка А.В. Федорова про те, що відтворення сполучуваності слів є передумовою для відтворення образу [12, с. 272].

Відтворення семантики метафоричного словосполучення на позначення почуття кохання неодноразово привертало особливу увагу дослідників художнього перекладу. Так, Л.О. Омельченко наголошує на збереженні в перекладі абстрактно-чуттєвої структури метафори, а також використанні лексичного додавання з метою спрощення візуалізації образу [10, с. 12]. З огляду на стилістичне багатство творчої спадщини Рубена Даріо, наведемо приклад метафори з семантикою кохання, узятий з поезії “Amo, amas”:

Amar la inmensidad que es de amor encendida [14]

Не можемо не відзначити високу образність авторської мови Р. Даріо, відображену, зокрема, у наявному складному словосполученні “la inmensidad<...>de amorencendida”. Вважаємо, що для полегшення аналізу вибране складне словосполучення доцільно розкласти на два простих, а саме, “la inmensidad encendida” та “de amor encendida”. Відтак, вважаємо, що словосполучення “la inmensidad encendida” може розглядатися як приклад метафори зі сполученням абстрактної за семантикою лексеми “inmensidad” та багатогранного за своєю семантикою прикметника-епітета “encendido”.

Про неабияке значення метафоричного словосполучення для створення оригінального образу в перекладі свідчить такий переклад: *любім безмежний світ, коханням осіяний*, [4, с. 39]. У процесі відтворення процитованого метафоричного словосполучення перекладач удався до семантичного розвитку мікрообразу. Отже, вважаємо, що процитований уривок доречно потрактовувати як взірць неординарного творчого рішення з боку перекладача, адже при відтворенні наявного мікрообразу було застосовано низку лексичних трансформацій, що призвело до конкретизації мікрообразу та спрощення його візуалізації.

На нашу думку, переконливим прикладом перекладацької інтерпретації є переклад О. Здір: *Кохатись у неосяжності любові живо-червоної* [5] У даному випадку переосмислення авторського образу відбулося за рахунок застосування транспозиції, а саме заміни в тексті перекладу іменника “inmensidad”, що виконує в тексті оригіналу функцію додатка, на синтагму “у неосяжності” з функцією обставини. Проте, вважаємо, що попри наявність таких трансформацій у

цільовому тексті, наявний переклад доречно вважати адекватним на образно-асоціативному та стилістичному рівні, адже застосування зазначених синтаксичних трансформацій не призвело до перевертання ані структури, ані змісту оригіналу.

Також зазначимо, що важливим чинником множинності потрактувань наявного мікрообразу в перекладі є полісемія дієслова “amar”, а також наявність в українській мові синонімії на позначення почуття кохання, вираженої синонімами «кохати/кохатись», і «любити». За даними Академічного словника української мови І.К. Білодіда, при поєднанні дієслова «кохатись» з прийменником «у» ця лексема набуває значення, пов’язаного з висловленням захоплення, замилювання чимось, у той час як значення лексеми «любити» асоціюється переважно з відчуттям відданості та прив’язаності до когось або чогось [2]. Позаяк основною ідеєю поезії є кохання та пристрасть між людьми, в даному випадку можемо вважати переклад О. Здір еквівалентним на рівні мікрообразу, а також стилістично адекватним.

На нашу думку, переклад словосполучення “de amor encendida” можливо характеризувати як еквівалентний у смисловому та структурному відношеннях, позаяк, спостерігаємо відповідність мікрообразу, змальованого в цільовому тексті, аналогічному мікрообразу, присутньому в тексті оригіналу. Також можемо визнати такий переклад стилістично адекватним, оскільки при перекладі М. Литвинець відтворив художню функцію метафоричного словосполучення, а саме, властиве для фрази імпліцитне порівняння світлого почуття з сяючим сонцем. Отже, вважаємо, що збереження цього мікрообразу є важливим чинником відтворення авторського дискурсу поета.

Дещо відмінною є техніка відтворення вищезгаданого метафоричного словосполучення в перекладі О. Здір: *кохатись у неосяжності любові живо-червоної* [5]. На відміну від методу перекладу, що його застосував у процесі відтворення метафори М. Литвинець, О. Здір застосувала творчий метод, що загалом є характерним і для інших перекладів поезій Р. Даріо авторства перекладачки. Своєрідність техніки відтворення даного метафоричного словосполучення виявляється за рахунок додавання колористичного епітета з гама червоного кольору. Окрім цього, зазначимо, що даний епітет належить до авторських неологізмів. На нашу думку, такий підхід до відтворення є цілком закономірним для творчого методу перекладачки і для техніки відтворення ідіостилю поета. Окрім цього, за нашими підрахунками, у базі даних Корпусу української мови на сайті korpus.org.ua не зафіксовано жодного випадку використання аналогічної сполучуваності лексем [7]. Вважаємо, що це може свідчити не лише про

бажання перекладача відтворити образність мови творця оригіналу, але і про прагнення наділити текст перекладу неповторним звучанням.

Релевантність метафори з позначенням почуттів для поетичної спадщини Рубена Даріо важко переоцінити, позаяк за кожним метафоричним словосполученням постає неповторний за своєю чуттєвою, експресивною сил мікрообраз, що є частиною індивідуального авторського стилю поета, а також його світогляду. На нашу думку, досить переконливим прикладом метафоричного словосполучення з імпліцитною номінацією кохання може виступити фрагмент із поезії “Versos de otoño en primavera”:

*Otra juzgó que era mi boca
el estuche de su pasión;
y que me roería, loca,
con sus dientes el corazón[14].*

Як видно з процитованого уривка, специфіка авторської метафори з позначенням почуттів у поезії Р. Даріо типово полягає у поєднанні несполучених лексем, що за своєю семантикою можуть належати як до абстрактних понять, так і до конкретних предметів. На нашу думку, доречно зазначити й те, що специфічність наявних мікрообразів стала важливим чинником калькування першого з наявних словосполучень та збереження оригінального мікрообразу, про що свідчить такий переклад:

*A ta moї vуста вважала
За скриньку для своїх хотінь [6, с. 225].*

Вважаємо за доречне відзначити, що при відтворенні, власне, компоненту на позначення почуття було здійснено незначну в масштабі цілого тексту, але від того не менш прикметну трансформацію, а саме, заміну широкої за своєю семантикою лексеми “pasión” на значно вужчу лексему «хотіння», лексичне значення якої, за даними Академічного словника української мови, обмежене одним лексико-семантичним варіантом, пов’язаним із бажанням людини, прагненням до чогось [2]. Отже, вважаємо, що в даному випадку застосовано спосіб семантичного розвитку. Тому даний переклад можна лише частково розцінювати як адекватний.

*Діру зубами прогризала
Крізь мого серця глибочінь [6, с. 226].*

На нашу думку, даний зразок доречно розглядати як один із взірців творчого осмислення дійсності при змалюванні проявів пристрасті – однієї з найпотужніших сил, що керує художнім світом поезії Рубена Даріо. Отже, неабияка творча сила знаходить своє відображення і в перекладі наявного уривка, позаяк, у даному випадку спостерігаємо

збереження оригінальної авторської метафори на позначення кохання шляхом її калькування. Також відзначимо, що при відтворенні наявного мікрообразу було застосовано додавання лексеми «глибочінь».

Вважаємо такий переклад еквівалентним і стилістично адекватним, позаяк було збережено структуру оригінального мікрообразу. Проте, не можемо оминати нашою увагою і застосування такої лексичної трансформації як додавання лексеми «діра», що певним чином згладжує нетиповий лексичний зв'язок, наявний у словосполученні. Таким чином, вважаємо доречним говорити про часткову адекватність та функціональну еквівалентність даного перекладу, а також конкретизацію мікрообразу, наявного в оригінальному тексті.

Як уже згадувалося, кохання та інтимні переживання ліричного героя є однією з найголовніших тем лірики Р. Даріо, про що свідчить наступний приклад:

Olimpico pájaro herido de amor [14]

На нашу думку, така метафора є типовою для лірики Р. Даріо, адже чуттєвий образ у даному фрагменті створено за рахунок поєднання конкретної сутності з сутністю абстрактною. Не можемо не звернути нашу увагу й на те, що за своєю специфікою наявне словосполучення доречно розглядати як яскравий зразок непрямой номінації. Адже з контексту твору стає зрозуміло, що мікрообраз “herida de amor” слугує на позначення чуттєвих страждань ліричного героя, згадка про які є імпліцитною.

Також одним зі способів відтворення метафор на позначення кохання є калькування словосполучення та збереження оригінального мікрообразу: *Такий він є, поранений коханням...* [4, с. 37].

При перекладі М. Литвинець застосував техніку збереження оригінального образу, змалюваного за допомогою субстантивної метафори з позначенням кохання, застосувавши лише заміну словосполучення з прийменником на безприйменникову конструкцію. Збереження авторської метафори в цільовому тексті дозволяє нам вважати процитований переклад стилістично адекватним та еквівалентним на образному, функціональному і конотативному рівнях. Окрім цього, вважаємо за необхідне звернути нашу увагу на те, що застосування метафори з позначенням кохання є невід'ємною частиною лірики Р.Даріо. Тому вважаємо, що процитований переклад можна вважати не лише прикладом адекватного відтворення метафоричного словосполучення, але і взірцем відтворення авторського дискурсу поета.

І птах олімпійський, розкинувши крила... [6, с. 227]

При перекладі було застосовано такий засіб як семантичний розвиток у поєднанні з нейтралізацією авторського метафоричного словосполучення.

Вербалізація поняття кохання є неабияким джерелом художньої реальності у творах Рубена Даріо. Ще одним підтвердженням цієї думки є приклад з поезії “Canción de otoño en primavera”:

*Plural ha sido la celeste
historia de mi corazón* [14].

Аналогічно до вищезазначених прикладів, у даному фрагменті має місце бути абстрактно-чуттєвий мікрообраз, утілений за допомогою складного словосполучення, утвореного з двох простих – “la celeste historia” й “historia de mi corazón”. Як показує аналіз мікрообразів, наявних у тексті, лексема “corazón” у поєднанні з іншими компонентами виконує функцію непрямої, метонімічної номінації кохання. Як показує проаналізований приклад, наявність подібних складних у змістовому і стилістичному плані образів, специфіку яких утілено за рахунок складного авторського епітета «небесно-розмаїті» свідчить не лише про особливість творчої манери автора оригіналу, але й про наявність творчих рішень у творця перекладу.

*Вони небесно-розмаїті,
Історії моїх кохань* [6, с. 228].

*Випало душі моїй розкішне
і багате на любов життя* [9, с. 36].

Як видно з наведених уривків, типовим є і спосіб імплікації почуття кохання в перекладі.

З огляду на специфіку дослідження, відзначимо, що емоційність, чуттєвість є невід’ємною складовою не лише поетичного доробку Р. Даріо, але і його індивідуальної картини світу. За нашими спостереженнями, існують такі методи вербалізації концепту кохання в ліриці поета та її українських перекладах: 1) використання нетипової сполучуваності й незвичних образів; 2) використання прямої і непрямої номінації.

У підсумку виділяємо наступні способи відтворення семантики й номінації почуття кохання в поезії Р. Даріо, запропоновані такими перекладачами як М. Литвинець, І. Качуровський, О. Криштальська та О. Здір: збереження оригінального образу з використанням граматичних трансформацій, пов’язаних з наближенням тексту перекладу до норм цільової мови, заміни одного тропа іншим, застосування семантичного розвитку та інтерпретації оригінального образу за допомогою додавання, вилучення та заміни, зокрема, метонімічні, що допомагають розкрити в тексті перекладу інший бік мікрообразу.

Відзначимо, що наявність у оригінальному тексті такого релевантного для поезії тропа як метафора з семантикою й номінацією кохання відкриває перед перекладачем великі творчі можливості.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: «Советская энциклопедия», 1966. 570 с.
2. Словник української мови за ред. І.К. Білодіда. <http://sum.in.ua/>.
3. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. *Избранные труды. Лексикология и лексикография*. М.: Наука, 1977. С. 140-161.
4. Даріо Р. Вибране. Пер. з ісп. М. Литвинця. К.: Дніпро, 1968. 108 с.
5. Здір О.Г. Образи смутку і радості. http://olga-zdir.blogspot.com/p/blog-page_23.html.
6. Качуровський І.В. Круг понадземний: світова поезія від VI по XX ст. Переклади. К.: Києво-Могилянська академія, 2007. 526 с.
7. Корпус української мови. <http://korpus.org.ua>.
8. Кочерган М.П. Увага – лексична сполучуваність. <http://kulturamovyu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine14-17.pdf>.
9. Криштальська О.В. Хліб і камінь. Луцьк: Надстир'я, 1993. 96 с.
10. Омельченко Л.О. Відтворення образів іспаномовних сонетів XIX–XX століть в українських перекладах: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.16 / Л.О. Омельченко. Київ, 2018. 22 с.
11. Ребрій О.В. Теорія перекладацької творчості у мовному, текстуальному та діяльнісному вимірах: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.16 / Ребрій Олександр Володимирович; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2014. 36 с.
12. Фёдоров А.В. Введение в теорию перевода. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1953. 335 с.
13. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. К.: Либідь, 2007. 248 с.
14. Darío Rubén. Poemas. <http://ciudadseva.com/autor/rubendario/poemas/>.

*Тетяна Мітіна
м. Канів, Україна*

Лексичні, граматичні та стилістичні аспекти перекладу творів Тараса Шевченка, які містяться у фондовій колекції Шевченківського національного заповідника

The article explores the problem of correspondence between Taras Shevchenko's original texts and their translations from the point of view of translation and literature theory, in view of their historical, linguistic and social significance.

Key words: translations, Taras Shevchenko, poet, stylistics, content, Eugene Guillevic, «Testament», «Catherine».

Тарас Шевченко відомий у всьому світі і як художник, і як талановитий поет. Його твори перекладені багатьма мовами світу.